

Адыгеим мафэ къэс зышъхъэ къезыхъыжъэжъыгъэхэр ригъэблагъэзэ ышъыщт

Украинэм зышъхъэ кызыхыжъхэрэм япчъагъэ нахъыбэ зэрэхъурэм кыхэкӀэу шӀолъырхэм ахэр атырагуащэхэзэ ашы. Урысые Федерацием и Правительствэ унашӀоу ышӀыгъэм тетэу Украинэм иггражданхэр мафэ къэс Ростов хэкум кырашъхэзэ нэмыкӀ шӀолъырхэм плӀлӀэ гъэнэфагъэкӀэ ащӀагъэпсыгъэ пунктхэм аращӀлӀэштх.

Адыгеим мафэ къэс ащ фэдэ нэбгыри 150-рэ кыхъащт. Мэкъуогъум и 30-м пчӀдыжъым апэрэ купыр республикэм къежъагъ. Адыгэ Республикэм и Премьер-министрӀу Къумпыл Мурат зӀукӀэу щылагъэм ащ фӀгъэхъыгъэу кыщилуагъ.

Премьер-министрӀэм зэрэхигъэунӀафӀыгъэмкӀэ, ошӀлӀ-дэ-мышлагъэ зыхӀлӀ тхъамыкӀагъоу

къэхъухэрэм якӀӀуэххэм ядӀгъэ-зыжъынкӀэ республикэ комисси-ем псынкӀэ лӀфкӀэ зехищӀгъэ

зэхэсыгъор АР-м и Правительствэ и Унэ чӀщым шыкӀлуагъ. Украинэм зышъхъэ кызыхыжъхэрэм апае плӀлӀэ гъэнэфагъэкӀэ джыри пункт хэр зэрэ-зехӀащӀтхэм епхыгъэ лӀфыгъохэм ащ щӀагъушылӀагъэх. «ГъӀпсӀфӀыплӀэху «Анастаси-емрэ» «Шапсыгъэмрэ» зышъхъэ

къезыхъыжъэжъыгъэхэм чы-плӀэхэр джыри щарагъӀгъоты-щтх, непэ нэбгырэ 250-рэ фӀдиз ахэм ачӀӀс. Джы купу кӀэсыщтыр станицӀу Ханскэм дӀт политехническӀэ колледжым иобшежитие чӀагъӀтыс-хъащт. Нэбгыри 100-мӀ плӀлӀэ гъэнэфагъэкӀэ шъхъегъэзыплӀэ

ар афӀхъушт, нэбгырэ 50-р гъӀпсӀфӀыплӀэу «Шапсыгъэм» щыӀӀшт. Ахэм апае зы мафӀэм тегъӀпсыхъгъэ гъомылап-хъэхэр зӀуагъӀкӀагъэх», — кылуагъ АР-м ивице-премье-рӀу Наталья Широковам.

ШыушӀлӀэ лӀпылӀгъум изӀэхэ-щӀӀнкӀи лӀфшӀлӀныр чанӀу зӀ-рагъӀцакӀлӀрӀэм, унагъоху зышъ-хъэ къезыхъыжъэжъыгъэхэр езыгъӀблагъэ зышӀоигъохэм афӀ-гъэхыгъэ къӀбархэр зӀраугъо-ихэрэм афӀгъэхыгъэу ащ кы-луагъ. МуниципальнӀэ образо-ваниехэм япсӀупӀэхэм Украин-нӀм иггражданхэр рагъӀблӀгъэн-хэмкӀэ амалӀу ялӀэхэр агъэу-нӀфых. Мы лӀӀхъаным мун-иципалитетхэм ахэр рагъӀблӀгъэн-хэм фӀхъазырых.

Ежъ-ежъырӀу республикэм къӀошъыжъырӀэ цыфхэм яучет ашы. Цыфхэр социальнӀу ухъумӀгъэнхэмкӀэ чыплӀэ кы-лыкӀухэм кызыратыркӀкӀэ, мы лӀӀхъаным ехъулӀу нэбгырэ 221-мӀ закыфагъӀэзагъ лӀпы-лӀгъум шыгугъху.

Адыгэ Республикэм и Пре-мьер-министрӀу Къумпыл Му-рат къӀээрӀуагъӀгъэхэм аналӀ тыраригъӀдзагъ Украинэм зышъ-хъэ кызыхыжъхэрэм пстӀэу-ми апӀу медицинӀэ ыкӀи пси-хологическӀэ лӀпылӀгъу араты-ным, зӀпахырэ уӀзхэр къах-мытӀӀдӀжӀнхэм ыкӀи япсӀукӀэ щынӀгъончӀу щытынӀм аналӀ атырагъӀтынӀу.

ИОНЫГЪУ — 2014

ХъӀэри, рапсыри луахыжъых

КошхъӀблӀ районыр бжыхъасӀэхэмкӀэ бай, республикэмкӀэ нахъыбэ зыпхыгъэ муниципалитетхэм ащыщ. Ау районыр псыхъохэм къадӀкыгъӀгъэ псым ыкӀи ошч зӀпымыоу къешхыгъэм адрӀхэм ялыгъӀу ыгъӀгъумӀкыгъ.

Районым мӀкӀу-мӀщымкӀэ и ГъӀлорышлӀплӀэ иагроном шъхӀалӀу БатышӀэ БислӀан кызырӀ-тфилотагъэмкӀэ, хъэм илухыжъын зырагъӀжъагъэр тхъамафӀэм ехъугъ. Гектар 3975-у апхы-гъэм щыщӀу луахыжъыгъахэр гектар мини 3-м ехъугъ. Гъэр зӀрӀкӀуагъэм елытыгъэмӀ, гек-тар тельтытӀу хъэм кырахы-жъырӀэ лӀжыгъэм уигъӀэрзӀнӀу

щыт, ар центнер 32,2-рӀ мӀхъу.

— Псым изӀрар инӀу къӀ-кӀуагъа, ыгъӀкӀодыгъэ чыплӀэхэр шъуилӀах? — теупчыгъ БислӀан.

— Псыхъохэм къадӀкыгъэ псым нахы тилӀжыгъӀгъэхэм къа-гоуагъэр зӀпымыоу къешхыгъэ ошхышхор ары, — кытилиуагъ ащ. — Псыр зыкӀӀуцогъӀгъэ бжыхъасӀэхэр, тпхыгъӀгъэ чы-гухэм ялытыгъэмӀ, процент

30 фӀдиз мӀхъух. Амал зӀри-лӀкӀэ къӀдӀгъӀкыгъэр зӀкӀӀэ лут-хыжъышт, ау фыкӀогъэ губ-гъохэм къатырэ лӀжыгъэр зӀрӀнахъ мӀкӀӀштыри кыдгу-

рӀӀо. КъӀгъушъырӀэ чыгухэм атель лӀжыгъэр бӀ темышӀлӀу къӀӀӀӀожы.

Агроном шъхӀалӀэм кызы-рилорӀмкӀэ, Ионыгъом щӀагъфе-

дӀшт техникӀэр икӀоу яӀ, ком-байнӀхэм игъом ахӀӀӀзыхъа-жыгъӀх ыкӀи агъӀцӀкӀӀжыгъӀх. ГъӀстыныпхъэм щыкӀӀхэрӀп. МӀфӀэ реным губгъом итырэ цыфхэр агъашхӀ, ящыкӀагъэхэр арагъӀгъотых.

Хъэм илухыжъын дакӀоу чы-лапхъэ ашыщт рапсыри луахы-жы. Ар мыгъэ гектар 1700-мӀ ащӀапхыгъагъ. ПсыкӀиугъэм изӀрар зӀкыгъэ чыплӀэхэм анӀ-мыкӀӀу, мӀкӀуогъум и 21-м къехыгъэ ошӀу гектар 300 фӀдиз ыгъӀкӀодыгъ.

Чылапхъэ ашыщт рапсӀу аугъоижыгъэ ахэр тонн 300-м нӀсыгъ. Ом изытет кызылӀӀы-хъэмӀ, хъэмӀ, рапсыми ялухы-жъын лӀагъӀкӀотӀнӀу лӀжъа-кӀохэр хъазырых.

ЗӀрӀреспубликӀу пштӀмӀ, хъу щылуахыжъыштыр гектар мин 56-м кӀӀхъэ, гурытымкӀэ гектар пӀпчъ центнер 14 фӀ-диз непэ кырахыжы.

ШЪАУКЪО АслӀангуащ.

Исэнэхъат егъэлаплэ

Нэтлэхъо Аслъан Абдулахъ ыкъом итудовой тхылъ зэ-
закъу зэрэдэтхакъэхэр, ар
зыхъугъэр врач сэнэхъатыр зэ-
ригъэгъотыгъэу Мыекъопэ район
симэджджым иоф шишлэнэу
кыизэклор ары. Нэужым иоф-
шлэн зэфэшхъафэу ыгъэцаклэ-
хэрэр ары кыизэклэлъыкхъу
тхылъым дэплъагъохэрэр.

Илъэс 13 район поликли-
никэм ипэшагъ. 1985-рэ илъэ-
сым кыщегъэжъагъэу район
симэджджым иврач шхъалэ
поликлиникэм иофэу ыгъэцаклэ-
хэрэмклэ, цыфыр кыизэрэсы-
мэджджэгъэр кызыушыхъатырэ
тхылъхэр тэрэзэу гъэпсыгъэн-
хэмклэ игуадзэу иоф ышлагъ.

Къалэу Краснодар дэт ап-
шъэрэ медицинэ еджаплэм шлэ-
ныгъэ дэгъухэр кыщызлэкли-
гъэхъагъэху цытыгъэми, Адыгэ
хэку симэджджым интернатурэр
щыхыгъ. Каменномостскэ район
симэджджым итерапевтическэ
отделение зыщиушэтыгъ. Нэ-
ужым псэуплэу Тульскэм дэт
поликлиникэм иврач-терапевт-
тыгъ. Етланэ илъэс 17-рэ район
симэджджым иврач шхъалэагъ.

Цыфхэм узэралэзэшт шы-
клэр, яузхэм уябэныным фэшл
сымаджэм ыгу кыизэрэдэпшэ-
ещтыр, хэти уизэрар зэремы-
гъэклъшт амалхэр дэгъоу зэзы-
гъэшлэгъэ ыкли зыгъэфедэгъэ
врачымы симэджджым ипашэ

зэхъуми иофым кыкылы-
ригъэчыгъэп. Врачэу иоф
ышлэным нахъ къиныгъ
а лэнатлэр, сыда плэмэ
сымаджэхэми, врачхэ-
ми, симэджджыр зычлэт
унэми, лэзэгъу уцхэми,
оборудованиеми, нэмы-
клэу къэплон хъумэ, зэ-
клэми апае пшъэдэклъжъ
пхыын фэягъэ. Иоф къи-
нэу зыпылтыр ыгъэцэ-
клэнымклэ А. Нэтлэхъом
зишлагъэ къеклыгъэр
адыгэ гъэсаклэу янэ-
ятэхэм яунагъо илты-
гъэр ары. Сыдигъуи на-
хъыжхэм шхъэклэфагъэ

афэпшыныр, пцлы умыусыныр,
гуклэгъу пхэлъыныр, сабийхэм
уафэсакъыныр, нэмыкл лъэпкъ
зеклэклэ-шыккхэр Аслъан зи-
пэщэ симэджджымы шигъэфэ-
дэщтыгъэх, зыхэтхэр ымыгъэ-
цыккхуэу, цыфыгъэккэ адэ-
зеклэуагъ, зэрилъэккэу ишлагъэ
аригъэккыгъ.

Нэтлэхъо Аслъан бэмышлэу
кызыыхугъэ мафэр хигъэунэ-
фыккыгъ. Тизэдэгъушылэгъу псын-
клагъэу пфэлэштлэп. Икласеп ар
игъашлэ кытегушылэныр, зы-
щытхъужыныр, зыгъэиыныр.
Цыф шъыпкъэхэм зэряхабзэу
кыизэрыккы, лушы, шъырыт.
Аслъан къуаджэу Афыпсы-
пэ кыщыхъугъ. Ятэ клэлэгъэ-
джагъ, янэ акушеркагъ. Плумы
ильэс 92-рэ зырыз агъэшлагъэу
дунаим ехыжыгъэх. Яунэжъ
цыккы чылэм зэрэдэт. Загъорэ
Аслъан ащ маклэ, янэ-ятэхэм
якъашхъэ техъэ. Исабийгъом
ыгъэзэжыгъагъэу кышлэшлэзэ
къыдэклъжышъ, илъэс 40
хъугъэу зыщыпсэурэ Тульскэм
къэкложы. Афыпсыпэ фэдэу
Тульскэри ащ шлу елъэгъу.
Щыпсэурэ цыфхэр егъашлэх,
дэгъоу афыщыт.

Аслъан врачэу иоф ышлэ
зэхъуми, етланэ симэджджым
ипашэу зыщэтыми ишлэныгъэхэм
зэрахигъэхъо зэпытыккы пы-
ллыгъ. Къалэу Москва «Пса-
уныгъэм икъэухъумэн зэрэзэ-

хэпшэн фаер» зыфилорэ иофы-
гъомклэ курсхэр кыщиушыгъэх.
Исэнэхъатклэ апшъэрэ катего-
рие ил.

Цыфхэмклэ нахъ лэрыфэгъу
зэрэхъунэу, поликлиникэм мафэ
стационар, физиокабинет, фун-
кциональнэ диагностикэм иот-
деление кыщызлэуаригъэхы-
гъэх. Аслъан яклэщаклоу ыкли
ыналэ атетэу иоф зыщишлэрэ
район симэджджым урологи,
проктологи, эндокринологи,
онкологи илэх, фтизиатричес-
кэ къулыккыур шагъэпсыгъ.
Джаш фэдэу, бзылфыгъэ
ныбжыккхуэу сабий къэзы-
гъэхуэу зышлэигохэм апае каби-
нет, клэлэцыккхуэу ялэзэшт
специалист зэтефыгъэхэр ялэхэ
хъугъэ. Сыдигъуи лэзэплэу рай-
оным итхэм амалэу ялэхэм
зэрахигъэхъоштым пыллыгъ,
ахэм ящыккхуэу оборудованиер
зэрилъэккэу аригъэгъотыгъ.

иофшлагъэу илэхэм зэрэфэ-
шъуашэу, ахэм хабзэм уасэ
къарити, Аслъан Урысые Фе-
дерацием псауныгъэм икъэ-
ухъумэнклэ и Министерствэ и
Щытхъу тхылъ, «Урысыем пса-
уныгъэр къэухъумэгъэнымклэ
иотличник» зыфилорэр цлэ лъа-
плэр кыратыгъэх.

иоф зишлэрэр илъэс 40 зы-
щыхъурэм ехъуллэу Урысые
Федерацием ипрофсоюзхэм я
Федерацие медалэу «За со-
дружество» зыфилорэр кы-
фигъэшъошагъ.

Непи Нэтлэхъо Аслъан кы-
кырымыгъэхуэу иоф ешлэ, ишлэ-
ныгъэхэми ахэгъахъо. Имэфэккэ
мафэ кызысыштым ыпэккэ
сертификатэу «Организация
здравоохранения и обществен-
ного здоровья» зыфилорэр
кыратыгъэу итхылъхэр агъэ-
хъазырыгъэх.

Аслъан ипсауныгъи иофшлэни
къащымыккэу ишлагъэ зэри-
гъэккырэ цыфхэм джыри бэрэ
ахэтынэу тыфэлъало.

А. ЕФРЕМОВА.

Публицистыгъ, дзэклэолыгъ, тхэккыуагъэ

Тхаклохэм я Адыгэ органи-
зации щылэ зэрэхъугъэм ады-
гэ литературэм хэхъоныгъэ лъэ-
бэккхуэр ышлынхэмклэ ишлогъэ-
шхо къэккыуагъ. Ащ агу кылэты-
гъэу, адыгэ тхаклохэм зэралъэ-
клэу тхаклохэм я Апэрэ зэфэ-
сэу къэблагъэрэм зыфагъэ-
хъазырыштыгъ, клэчаккхэр на-
хъыбэу литературэм кыххэщэ-
гъэнхэм, ныбжыккхуэу зэчы
зилэхэм зыкызызлэуахын амал
арагъэгъотынымклэ етлупщыгъэу
иоф ашлэщтыгъэ. Нахъ пасэу
зыккызыгъэлъэгъогъэ ыкли ахэм
аужылоклэ кыккыгъэхэми яшъып-
къагъ. Мы лъэхъаным я ХХ-рэ
лэшлэгъум ия 30-рэ илъэсхэм
заккыщыгъэнэфагъ тхэккэ къу-
лайныгъэ ин зыхэлъыгъэу Нач
Шъалихъэ. Мы илъэсым публи-
цистэу, дзэклэолэу, тхаклоу, зэ-
дзэклэолэу Нач Шъалихъэ кы-
зыыхугъэр илъэси 105-рэ мэхъу.

Нач Шъалихъэ Шухъаибэ
ыккыор Теуцожь районым ит
къуаджэу Хъалъэккыуае 1909-рэ
ильэсым кыщыхъугъ. Адыгэ
плуныгъэ дахэ ыгъотыгъ. Илъэ-
сибл еджаплэр кызыеухым, Дзэ
Плэжыккыу кыулыккыур щыхыгъ.
Кыизэкложым, Краснодар дэ-
тыгъэ советскэ-партийнэ еджа-
плэр кыуухыгъ. Апэрэ иофшлэн
лъэбэккхуэр хэку гъэзетхуэу
«Колхоз быраккы», «Социали-
стическэ Адыгеим» ащишыгъэх.
Хэку радиомы зы уахътэккэ
идикторыгъ.

Ау Хэгъэгъу зэошхом мурад
зафэхэр щигъэзыхыгъэх. Начыр,
адрэ цыфыбэм ащыщэу, зэ-
ошхом ифронт лухъагъ, ащ хэ-
лэжъагъ, къэралыгъо наградэ-
хэр — орденхэр, медальхэр
илэхуэу ыкли улэгъэ хылыгъэ те-
лэу ащ кыххэккыжыгъ. А
уахътэм зы заулэрэ краймед-
санбатым, ащ ыужым Адыгэ
хэку «Союзпечатим» иконто-
рэ иоф ащишлагъ.

Нач Шъалихъэ тхэккэ амал
дэгъухэр зэрэлэклэлыхэр пасэу
къэнэфагъ, ытхыхэрэр 1929-рэ
ильэсым кыщыублагъэу кы-
хиутыштыгъэх. Ахэр лъэпкъ
гъэзетым кыххэщтыгъэх. Ежъ
итворчествэ готэу, публицистиче-
скэ статьяхэри ытхыштыгъэх.
Шылэклэ-псэуккэ инэшанэхэр
ыгъэунэфхуэу тхэщтыгъэ. Зэ-
дзэклэны иофыри кыдэхъуштыгъ,
Тарас Шевченкэм итхылъэу
«Стиххэмрэ поэмэхэмрэ» (1939)
зыфилорэр Меркицкэ Рэщыдэ
игъусэу зэридзэккыгъ.

Ащ ыпалоу, 1937-рэ илъэсым,
ежъ Шъалихъэ ипоэмэу «Са-
фыйет» зыфилорэр гъэзетым
кыщыхиутыгъ. Тхэным зэрэ-
фэккаигъэр мыгъуащэу бэ ыт-
хыштыгъэр, 1939-рэ илъэсым
итхылъэу «Нэфылъ» зыцлэр
кыдэккыгъ усэхэр, поэмэхэр
дэтхуэ. Нач Шъалихъэ СССР-м
итхаклохэм я Союз хэтыгъ.
Заом ыпэккэ адыгэ литерату-
рэмклэ илъэсибл еджаплэм зит-
ворчествэ щызэрагъашлэщтыгъэ
тхэккыи 8-мэ зэу ащыщыгъ.
Непэрэ мафэхэми ыцлэ еплоныр,
игупшысэ уккэдэулыккыныр тефэ,
кыплэжыгъ. Адыгэ тхыгъэ ли-
тературэм ыльапсэ щытыгъэ-
хэм ащыщ.

ДЗЭУКЪОЖЬ Нуриет.

Пенсие зэрафагъэуцурэ шыккэр къафалотагъ

Пенсиехэмклэ фондым и
Адыгэ республикэ Къутамэ
ипашэ илэпылэгъоу Бэгугъэ
Вячеслав, пенсиехэр афэгъэ-
уцугъэнхэр, къафалэтыжы-
гъэнхэр ыкли ятыгъэнхэр зэхэ-
щэгъэнымклэ отделым ипашэу
Брауко Маринэ, а отделым
испециалист шхъалэу Найля
Любченкэр, Мыекъопэ къэлэ
Гъэлорышлэплэм клиент къулы-
къумклэ иотдел ипашэу Стлэшъу
Анжеликэ мэкъуогъум и 25-м
Мыекъопэ районым ит сана-
ториеу «Анастасия» зыфилорэм
щылагъэх, Украинэм и Луган-
скэ хэку кыккыжыгъэхуэу
шхъэегъэзыплэккэ ащ къаща-
гъэхэм алулэгъагъэх.

Статистикэ къэбархэм нафэ
кыизэрашырымклэ, Луганскэ
хэкум кыккыжыгъэхуэу тирес-
публикэ къащагъэхэр нэбгыри
151-рэ мэхъу. Ахэм ащыщ-
хуэу нэбгырэ 18-р аныбжыккэ
пенсие афэгъэуцугъэным екло-
лагъэх. Пенсиехэмклэ фондым
иофышлэхэм пшъэрылэу ялагъэр
Урысые Федерацием Пенси-
ехэмклэ ифонд ифэлэ-фашлэхэр
ахэм алыагъэлэсынхэ зэралъэ-
кышты шыккэр къафалотэгъэныр

ары. Гушылэм пае, Брауко Ма-
ринэ кыизэриуагъэмклэ, Урысые
Федерацием ихэбзэгъэуцугъэ
шапхъэхэм зэрагъэнафэрэмклэ,
лэклиб хэгъэгъу граждэнхэм ыкли
гражданствэ зымылэхуэу Уры-
сые Федерацием щыпсэунхэ
фитхэм, джаш фэдэу шхъэ-
егъэзыплэ лыхъурэ статус зилэ-
хэм пенсие афагъэуцун альэ-
кышты. Ау лэклиб хэгъэгъу граж-
дэнхуэу ыкли гражданствэ зымы-
лэхуэу лэлъэ гъэнэфагъэм те-
гъэ-псыккыгъэу шхъэегъэзыплэ зэ-
ратыгъэхэр лэлъэ гъэнэфагъэклэ
зыщыпсэухэрэм щатхык ыкли
Урысые Федерацием ишъолтыр
пенсие шаратынэу фитыныгъэ
ахэм ялэ хъурэп. Адыгеим ренэу
щыпсэунхуэу къанэ зышлэигохэм
Пенсиехэмклэ фондым иофы-
шлэхэм гушылэ аратыгъ пен-
сие афэгъэуцугъэным фэшл
ищыккэгъэ тхылъхэр залугъэ-
клэгъэнхэмклэ зифэшъошэ къу-
лыккхуэу зафэгъэзэгъэным фэшл
зыфэхэ лэпылэгъухэр ара-
тынхуэу.

**Пенсиехэмклэ фондым
и Адыгэ республикэ
Къутамэ
ипресс-къулыккыу.**

Шапхъэхэр агу къагъэккыжыгъэх

Щынэгъончъэным
ишапхъэхэр мэшлоку
гъогухэм ащагъэцэккэнхэм
фэгъэхыгъэ иофтхъабзэ
тыгъуасэ сыхъатыр 10-м
кыщегъэжъагъэу 12-м нэс
Адыгеим шыккыуагъ.

Зэлухыгъэ лэхъэхэхэлъ
обществэу «Урысые
мэшлоку гъогухэр»
зыфилорэм и Темыр-
Кавказ мэшлоку гъогу и
Къутамэ иофтхъабзэм
клэщаккэ фэхъугъ. Ащ
АР-м гъэсэныгъэмрэ
шлэныгъэмрэккэ и
Министерствэ лэпылэгъу
фэхъугъ.

иофтхъабзэм ныбжыккэ нэбгыри 100 фэдиз
хэлэжъагъ. Мэшлоку гъогухэр зыдэщылэхэ Ады-
гейскэ зэпырыккыплэм, вокзалым, Кужорскэ,
Пушкинскэ зэпырыккыплэхэм, микрорайонэу
ЦКЗ-м адэжъ акциер ащыккыуагъ. Ащ нэмыккэу,
Джэджэ районым ит станицэу Дондуковскэм,
поселкэу Гончаркэм ыкли къуаджэу Кошхъаб-
лэ ащ фэдэ акцие ащызэхашагъ.

Мэшлоку гъогухэм къатехъухэрэ хъугъэ-шлагъэу
агъэунэфырэр маккэп. Клэлэцыккхуэу ягъэмэ-
фэ зыгъэпсэфыгъо лъэхъан ехъуллэу мы иоф-

тхъабзэр зэхашагъ. Республикэм щыпсэурэ
цыфхэм, анахъэу зыныбжъ имыккыгъэхэмрэ ахэм
янэ-ятэхэмрэ, шапхъэу щылэхэр агу къагъэккыжы-
гъэх. Мэшлоку гъогухэм уяккыалэ, ущызэпырыккы
зыщымыхъушты чыплэхэр ыкли нэмыккхэр зэ-
рытхэгъэ тхъапэхэр цыфхэм аратыгъэх. Сакъы-
ныгъэ кызыхагъэфэнэу къяджагъэх.

Мыщ фэдэ иофтхъабзэхэм яшлагъэ къэккыонэу
ыкли мэшлоку гъогухэм къатехъухэрэ хъугъэ-
шлагъэхэм къащыккэнэу зэхэщаккхуэу мэгугъэх.
ПЛАТЫКЪО Анет.

ЦИФЫМРЭ ИСЭНЭХЪАТРЭ

Клэлэегъаджэм лофыгъуабэ урокым шызэшлуехы: материалыр клэлэеджакломэ агуригъэлоныр, ар шылэныгъэм рипхыныр, плуныгъэм илахьхэр кыдилытэнхэр, нэмыкхэр.

Еж Юсыф ыорэр мары: «Тарихьыр предмет анахь хэхыгъэм ахэсэлытэ. Мурад шъхалэу згъэуцурэр, урокыр кызысцэгъажьхэр ыкхи зыщысыухыжьхэр шылэныгъэмклэ анахь мэханэ зилэхэр, зэкъошныгъэ-зэгурылоныгъэр, ныбджэгъуныгъэ-хьалэныгъэр, лытэныгъэ-шъхьэклэфэныгъэр клэлэеджакломэ алызгъэлэсыныр ары.

Цыф лъэпкэ зэфэшъхьафыбэ зэрыс республикэр зэдытиун. А гупшысэм сыкыпкырыкыизэ, шлэныгъэхэр ясэтых. Цыф лъэпкэ пэпчэ итарихь, икультурэ, ишэн-хабзэхэр ашлэхуэ, ахэр агъэлапэхуэ ныбжыкхэхэр едгъасэхэмэ, мамырныгъэри пытэшт, тищылэныгъэ нахь псынклэшт.

Тарихьыр зэблэхъужьынэу, узыфаер хэбгъэхъонэу е хэбгъэклэныу шытэп. Тарихьым изэгъэшлэн непэрэ мафэм нахь хьылэ хуьгъэ. Уахътэу кыаклорэм елытыгъэу еплъыкхэ-еклопакхэхэри зэфэшъхьафы. Ухэзымыгъэукощтыр кьахэпхыныш, клэлэеджакломэ алыбгъэлэсыным мэханэшхо ил. Мафэ кьэс лоф зыдэмьшлэхьмэ, ебгъаджэрэмэ ауж укынэн ыльэкхышт.

Ныбжыкхэмэ упчлэу кьатырэмэ яджэуап псынклэу ептыжын умыльэкхэу урагъэгупшысэу кыыхэкы. Шлэныгъэклэхэм ренэу гъэзетхэм, журналхэм, Интернетым уащылыхъун фае. Клэлэеджаклохэри а лофшаклэм фегъасэх».

Клэлэегъаджэмклэ анахь мэханэ зилэр ригъаджэрэмэ, ны-тыхэм агурылоныр, игушылэ едэлунхэр ыкхи уасэ фашыныр ары. А лъэныкъомкли Ю. Емтылтым уехъопсэнэу шыт уклэлэегъаджэмэ.

Гъэтхэпэ тыгъэм зэклэ псэ зыпыт пстэур зэрэзришлалэрэр угу кыгъэкхэу Юсыф ригъаджэрэмэ кьауцухьагъэу, зэрэгъэчэфхэу, зэхэгущылэхуэ бэрэ плъэгъушт. Урокмэ азыфагу кыдэфэрэ зыгъэпсэфыгъо такыкхэри ежышъхьэ фимыгъэхьхэу, ныбжыкхэмэ атыреуащэ. Сэмэркхэу дахуэ апигохырэр, шъхьэкхлэфэныгъэу клэлэеджакло пэпчэ рипсырэр, гъэсэпэтхьдэу рилорэр арых ахэр клэлэегъаджэм езышлалэхэрэр яныбджэгъу, ачыкхэшлэгъу, яупчлэжьэгъу зышыхэрэр.

Ащ фэдэ зэгурылоныгъэм ишлуагъэкхэ зэклэ ригъаджэхэрэр дэгъоу ешлэх,

Ригъаджэрэр щылэныгъэм хещэ

Сыд фэдэ шлэныгъа, щэчныгъа, шульэгъуа уилэн фаер ныбжыкхэхэр кыодэлунхэм, зылыпщэнхэм, цыхьэ кыпфашыным, ящылэныгъэ ухэткхуагъэу укыздыхахьахьыным пае?!

Зищытхуэ алорэ клэлэегъаджэмэ ащыщ Емтыль Юсыф. Егъаджэн-гъэсэнныгъэм зыщылажьэрэр ильэс 40 фэдиз хуьгъэ. Ащ шыцэу тарихьымклэ ыкхи обществоведениемклэ клэлэегъаджэу Адыгэ республикэ гимназием лоф зыщишлэрэр ильэс 22-рэ хуьгъэ. Юсыф сисэнэхьатэгъоу сэри лоф сшлэгъэ. Цыфыр дэгъоу пшлэ зыхьукхэ, етлани ар цыфышлэмэ, фэтхэгъошлэ, нэмыкхэм ябгъашлэ пшлоигъу.

шъхьадж фэлъэкхыштым кыпкырыкыизэ, егъасэх. Клэлэеджакломэ ягъэхьагъэхэри ащ фэдэ лофшаклэм кыкхлэ-лъэкхэ: ЕГЭ-м итыгъом шлэныгъэ дэгъухэр кьагъэлъагъо, республикэ олимпиадэхэм нэбгырэ 30 фэдизмэ хагъэунэфыкхырэ чыплэхэр кьащахьыгъэх.

Клэлэегъаджэ шьыпкхэм зэрихабзэу, шлэныгъэ гъэнэфагъэ аритын закъом ар кыщиуцурэп. Еж икхалэхэм афигъадэхуэ ригъаджэхэрэр щылэныгъэм, шульгъэм, дэхагъэм афеплх.

«Сэ зэрэсплхэрэм нахь мымакхэу

ежхэмэ ялахьышлэ кысхалхьэ, — игупшысэхэр лъэгъэклэуэ Юсыф. — Сабыим гуфаллэу укырыплымэ, бэ узфигъэсэщтыр: шульэгъу кьабзэр, нэфэлони, гуклэгъуныгъэр, шьыпкхэныгъэр... Арыш, ежхэр сэри сищысэтэхыплэх, сищылэныгъэ шыц шьыпкхэ хуьгъэх».

Юсыф ригъэджагъэхэр шыгъупшэхэрэп, ежыри ащыгъупшэрэп. Нэбгырэ пэпчэ зыдэщылэр, кырыкхуагъэр зэрэгъашлэ, ищыклагъэмэ, лэпылэгъу афэхуэ. Ригъэджагъэхуэ зэрыгушхорэмэ

ащыщхуэ Пэнэшлу Аскэр Москва щеджагъ, ащ кьыдэнэжыгъэу лоф щешлэ, Бутба Саидэ Абхъаз Республикэм и Президент и Администрацие илофыш, Шабалина Татьяна Урысыем финансхэмклэ и Министерствэ щэлажьэ. Ащ фэдэ шысэу кьэпхын плъэкхыштыр бэ.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо академическэ ансамблэу «Налмэсым» икхэшыуакохуэ Ахътэо Бэлэрэ Чыржын Джэнэтрэ Ю. Емтылтым ригъэджагъэх. «Налмэсым» иконцертхэм, ансамблэ цырылор зыхэлэжьэрэ пчыкхэзэхьахьэхэм шлогъэшлэгъонэу Юсыф яплъы. Республикэ гимназиер кьэзыухыгъэ пшашьэхэр пчэгум кыщышъохэ зыхьукхэ клэлэегъаджэм игушлогъошху. Концертыр кызаухыкхэ Б. Ахътаор, Дж. Чыржыныр Ю. Емтылтым кьекхуалэх, гушылэгъу зэфэхьух.

Адыгеим и Къэралыгъо телерадиокомпание и журналистхуэ Борэкхо Фатимэрэ Беданэкхо Замирэрэ республикэ гимназиер кьаухыгъ. Яклэлэегъэджагъэу Ю. Емтылтым кыщэтхьух, непи упчлэжьэгъу ашлы.

Лэдэбныгъэр, шъхьэкхлэфэныгъэр ахэлэу ежы исабыхьхэри Юсыф ыплугъэх. Ипшашьэу Марыетрэ икхалэу Русланрэ апшэрэ еджаплэхэр кьаухыгъэх, щылэныгъэм дахуэ хуцугъэх.

Аужырэ ильэси 9-м республикэ гимназием ипрофсоюз комитет Ю. Емтылтыр ипощ. Коллективышхом хэтхэм ягушлуагъо адегощы, ягукъао аделэты. Зыгорэм ыгу мышлоу кышлэшлэмэ, псэ зыпыт гушылэу рилоштыри, фишлэщтыри кьегъоты. Ахэр зэкхэ цыф шьыпкхэм ишэн-нэшанэх, изекхлэ-шылкхэ.

Егъаджэн-плуныгъэ лофшлэным гъэхьагъэу щырилэхэм апае бэмышлэу Юсыф «Адыгэ Республикэм народнэ гъэсэнныгъэмклэ изаслуженнэ лофыш!» зыфи-лорэр кыфаусыгъ. Зэкхэ лоф дэзышлагъэхэм ацлэкхэ Ю. Емтылтым тыфгушлэ, псауныгъэ пытэ илэу, иклэлэеджаклохэм гуахьо ахигуагъу бэрэ ахэтынэу, тапэкли гъэхьэагъэхэм афэклонэу фэтэлэ. Опсэу, Юсыф! Тхьэм гъэшлэ кхыхьэ кыуеут.

БЛЭГЪОЖЬ Мир.

Клэлэегъэджэ лофшлэным иветеран, АР-м гъэсэнныгъэмклэ изаслуженнэ лофышл.

Сурэтым итхэр: **Емтыль Юсыф ригъэджагъэхуэ Ахътэо Бэлэрэ Чыржын Джэнэтрэ концерт ужым алукагъ.**

ГЪЭЗЕТЫМ КЪЫЗЫШЫХЭТЭУТЫМ БУЖ

Опсэу, Алай!

Теуцожь гъогушл-гъэцэкхэжь гъэлорышлалэм ипашэу Гутлэ Алай гушылэгъоу дытилагъэр бэмышлэу тигъэзет кыдгъэхьагъэ. Зыфэгъэхьыгъагъэр блэкхыгъэ ильэсхэм афэмыдэу ахэм ялофшлэнхэр нахь дэгъоу, шысэтэхыплэу, угъогурькхэ кьодыми уналэ темьдзэн умыльэкхыныу зэрэзэхашэхэрэр ары. Гъогу километри 161-у кьагъэгъунэрэр зэрифэшъуашэу зэралыгъым имызакъоу, нахыпэм ДРСУ-м имылофклэ алытэщтыгъэ лофшлэнхэр коллективым ипэщэ клэлаклэ арегъэгъэцаклэх: мээ чапэхэр агъэкхьабзэх, Краснодар клорэ гъогушхом кыпэлут чыгыжхэм ашъхьапэхэр ашъхьашаупкхыгъэх, кьутамэу кьаулэлэхыштыгъэхэр агуаупкхыгъэх, гъогухэм кьэгъэзэгъоу ялэхэм пырыпыцоу алуыгъэхэр алуахыгъэх.

Ощхэ зэпымыужхэм апкэ кыкхыкхэ, мээе мазэм адыжыгъэгъэ гъогухэм иуыгъэ афэхьыгъэхэр джыри агъэцэкхьых. Ощхым уцыри лъэшэу кьегъакошлэ, ягъогубгъухэм кьаулагъэхэр бензошэмэджхэмклэ алуаупкхы.

Бэ джыри ащ фэдэ лофшлагъэу зигугъу кьэпшыныу ДРСУ-м илэр. Ау мы тхыгъэр кьэдгъэхьазырынуу зыкхэуыгъэр тапэклэ кыхэтэуытыгъагъэм зыцлэ кыщэтлуагъэхэр кыкхлэплотыкхыным паеп. Зэдэгущылэгъу

зызэдэтилэм, а зигугъу кьэтшыгъэ лофшлагъэ дэгъухэм адакхуэ шыкхэ-гъэхэри зэралэхэр, Гьобэкхуае имызакъоу, кьапэгъунэгъу кьутырхуэ Шевченкэм, Чабановым адэхэр кьазэ-рафэмыразэхэр, ахэм ащыпсэхэрэр мафэ кьэс зэрэзэхэхьэхэрэ гъогухэр зэрэдэй дэдэхэр, цыфхэр бэрэ кы-зэрэтхьаусыхэхэрэр етлогъагъ.

ДРСУ-м ипашэу Гутлэ Алай кыфэтлэгъэгъэ лофыгъом ригъэклагъэр зэдгъэшлэнэу а гъогу дэдэхэм бэмышлэу

тарыкхуагъ. Тыфэягъ гъэзетым кьидгъэхьагъэм Гутлэр зэригъэгумэкхыгъэр зэдгъэшлэнэу, тигъэзетеджэхэр ащ цыдгъэгъозэнхуэ. Шьыпкхэр плотмэ, плъэгъуыгъэм тигъэрэзагъ.

Апэ кьутырэу Шевченкэм тыдэхьагъ. Арырэ Гьобэкхуаерэ азыфагу километрэ зытфых иль. Гъогоу дэй дэдагъэр, зы машэм укыкхымэ, адырэм уипкхэжыгъэ узэрыкхыгъэр тшлэжыгъэп. Шыкхэагъэ имылахуэ шытэп, ау дэгъоу агъэцэкхэжыгъэ. «Опсэу, Алай, уиуагъэ зэрэбгъэцэкхэжыгъэм фэшл, шьопсэху, тигъогушл клэлэхэр!» тлозэ тырыкхуагъ. Гьобэкхуае тызы-нэсым хьамэм клэлэу тетхэр кьафэ-разэхуэ, шлоу шылэр кьадэхуэнэу кьафэлэгуагъэх.

Гьобэкхуае тыдэкли Чабановым клорэ гъогум тытэхьагъ. А псэуплитум километрий язэпэчыжыагъэр. Зытетыгъэр тэшлэти, тигъатхьэзэ, «Афэрым, Алай!» тлозэ тырыкхуагъ. Гъогушлхэм алэклэ кьагъэнагъэп, дэгъоу ари агъэцэкхэжыгъэ. Щэч хэлътэп тапэкли аналэ зэрэтырагъэтыштым.

— Рэмэзан, а гъогум тэ кымафи, гъэмафи тытэп, — кьытиуагъ кьутыр дэхьэгъум дэжэ зычыгухэр шыл фермерэу Шъхьэлэхьо Мэдинэ. — Дэгъоу укыкхьагъэ мы кьогъум. Шыпкхэр кыослон. Мыщ фермерхуэ Уджыхуэ Бориси, Уджыхуэ Кемали,

нэмыкхыбэхэри щэлажьэх, лэжыгъэшхо кьызэрэтхьыжырэри республикэм щашлэ. Укыакло зэхьым плъэгъуыгъэ тикко, натрыф, тыгъэгъэзэ хьасэхэр зэрэдахэхэри, плъэклэ кьэдгъэнагъэп. Ау гъогумклэ зыми ыналэ кьыттетэп. Мы укыкхыкхыгъэр дэй дэдэ хуьгъагъэ. Тыкхырыкхыжыныу тыфэежыгъэп. Сомэ миллиониблыклэ тшэфыгъэ «Джон-Дирь», нэмыкхэр теткхуытхьэщтыгъэх, лэжыгъэу лутхыжыгъахэр автомашинэхэм шыратэкхуахьыштыгъ. Сыолэлу мы Гутлэ Алайеу тигъогу хыныгъом ехуэлэу языгъэгъэцэкхэжыгъэм, илофышлэгъоу грейдерым тесыгъэм, зэкхэ зишлуагъэ кьэзыгъэклагъэхэм тазэрафэразэр, ябын-унагъоухэм адатхьэхуэ щылэнхуэ тазэрафэлалорэр, тапэкли аналэ кьыттырагъэтыныу тызэрэащыгуырэп гъэзетым кьибгъэхьанэу.

Гьобэкхуае чыплэ коим ипашэу Теуцожь Бислан зылудгъэклагъ. Ащи кьутырэу Чабановым дэхэм ацлэкхэ Сергей Непринми кьытлуагъ гъогушхэм зэрафэразэхэр. Тэри, Алай, тигуапэ «Адыгэ макъэм» кыхиуытыгъэм гъунэ зэрэлпыфгыгъэр, уигушылэ зэрэбгъэцэкхэжыгъэм фэшл «Опсэу!» отэлэ. Шлоу шылэр Алахьым кьыбдегъэхуэ, джы зэрэбгъэжыагъэм фэдэу гъунэпкхэ-клэхэр тапэкли пштэнхуэ тыпфэнхуэ.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

МЫХЭР О УИЦЫФЫХ, АДЫГЕИР!

Ныр Муссэ Юсыф ыкхор бэдзэогъум и 1-м, 1935-рэ илъэсым къуаджэу Блащэпсынэ изы сабий бын-унагъо кыххуагъ. Исабийгъом кышыублагъэу цыф шэнышхуэр янэ-ятэхэм емызэщыжхуэ хагошагъ. Ятэу Ныр Юсыфрэ (1878-рэ илъэсым къэхуыгъ) янэу Куцэрэ (Шэуджэнхэм япхуыгъ) мэкъумэ-щышлэ-лэжэкъо унагъохуэ, адыгэ шэн-хэбзэ дахэхэр зыщызэра-хэхуэ, цыфхэм лытэныгъэрэ уасэрэ зыфашыхэрэмэ ащы-щыгъэх. Юсыфрэ Куцэрэ бжъэ-хуным хэшыхышхо фырылэу опсэуфэхэ чылэм шыпэрыты-гъэх. Мыщ дэжым къэлэгъэн фаер ар пстэуми анахь зи-шлуагъэу цытыр Муссэ янэу Куцэ ытышхэр бжъэхуным фэлэпэласэхуэ зэрэщытыгъэхэр ары.

1955-рэ илъэсым Ныр Муссэ Блащэпсынэ гурыт еджаплэр апэ къэзыухыгъэхэм ыкхл дэ-гъоу еджагъэхуэ ащ кычл-тлупщыгъэхэм ащыщыгъ. А уах-тэм ыныбжэ елытыгъэу дзэм ашагъ, Новгород иавиационнэ полк къулыкхур щыхыгъ. Ар къыули къызэкложым, Ейскэ мэкъумэщ техникум члэхуагъ, ащ пьдзагъэу Азово-Черноморскэ институтым энергетик сэнэхъатыр щызэригъэгъотыгъ.

Лым ищылэныгъэ ыкхл илоф-шэн чыплэ колхозуэ «Знамя коммунизма» зыфилоштыгъэм епхыгъагъ, ащ иэнергетик шхьалэу, ипрофком итхьама-тэу илъэсыбэрэ кыхыгъ, заг-гарыгъ, плэлэ гъэнэфагъэми колхоз тхьаматэм игодзгъэ. Илофшлэ къулай-амалхэр сыдрэ лъэныкхыкхы икхуэ лэклэныгъэх, ахэм ямызакхуэ, цыфыгъэ хабзэри къебэкхыщыгъ. Я 60

Лыр — лъэпкъ

«Ошлурэ лышлурэ хэтэ
язэщыгъэр»

Гуцылэжэ

— 70-рэ илъэсхэм зэфэдэклэ Адыгеим ит къуаджэхэм электрфикациер ащыреклоклы зэхуэ, мэкъумэщ производствэм, былымхуэплэ фермэхэм илофхэр ащылэкхынкхэмкхэ специалист ныбжыкхлэм бэ фызэшлэныгъэр.

Къэралыгъо илофшлэпалбэм ямызакхуэ, ежэ къоджэдэхсэми электрричествэр ящылэкхыгъ. Унэгъо 900 зыщыпсэурэ Блащэпсынэ электрэ нэфыр унэ пэпчэ щырацэлэн фэягъэ. Ащкхэ Муссэ фэлэкхуэ зи къытенагъэп ыкхл унагъо гори чылэм дэсэп ишлуагъэ емыкхыгъэу, урамхэри, шагухэри, унэхэри кы-зэлэныгъэнэщыгъэх. Непэ къыз-нэсыгъэми къоджэдэхсэм ар ащыгъупшэрэп ыкхл ягуэкхыж-хэм Муссэ ыцлэ дахэкхлэ бэрэ ащызэхэхуэ.

1958-рэ илъэсым Муссэ Гы-дзэмэ япхуэ Айшэт кышшагъ, унэгъо зэгурыложэ дахэ зэда-шагъ. Нэбгыритлум пхуитлурэ къуитлурэ аплугъэх, алэжыгъэх, ахэр цыфы хууи, унагъохэр ашлагъэх, къорылф-пхорэлф нэбгыри 8-ми къатекыжыгъэу нэбгыри 3 ял, Ныр лъапсэм джащ фэдэу зиубгъуыгъ.

«Клалэм ыльэгъурэр ищыс» ало адыгэхэм. Ныр Муссэ иунагъо нэхъой сыдигъуи илыгъ. Илыгъэхэмэ зэфэ-дэу щылэныгъэр якласэу ащ зыкышшагъотыгъ. Иклэлэ на-

хыжыгъэу Мухамэд Новочер-касскэ дэт инженернэ инсти-тутыр къыухыгъ, 1989-рэ илъэ-сым Чернобыль кышыхуыгъэ аварием кызыдихыгъэ тхьа-мыклагъом идэгъэзыжын хэ-лэжыгъэ, унагъо ил, Мыекхуа-пэ щэпсэу.

Ащ къыкхлэныкхорэ ыпхуэу Нахьмэт егъэджэн лофым илъэс 29-рэ пылгыгъ, ищытхуи аригъэуагъ. Унагъо ил, ыкхуитлурэ апшэрэ гъэсэнэгъэ аригъэ-гъотыгъ, Мыекхуапэ дэс.

Апхуэу Сулымэти Мыекхуа-пэ щэпсэу, апшэрэ эконо-мическэ гъэсэнэгъэ ил, илъэс 30-м къэхуыгъэу бухгалтер шхьалэу лоф ешлэ.

Ныр Муссэ ыкхуэ нахыкхуэу Адамэ Новочеркасскэ дэт по-литехническэ институтыр къы-ухыгъ, мы уахътэм къалэу Ермэлхьаблэ и ДСУ-4-м иге-неральнэ директор. «Пшызэ

изаслуженнэ гъогушл» зыфилорэ щытхуэцлэр, ащ нэмыкхл къэ-ралыгъо шлухьафтынхэри кы-лэжыгъэх. 2014-рэ илъэсым Шъачэ щыклогъэ Олимпиадэм игъэпсын-зэтэгъэпсыхьан илофшлэ-плэкхэ анахь чанэу хэлэжыгъэ-мэ ащыщ, къалэу Лабинскэ щэпсэу. Илоф зэрэригъэкхуэрэм нэмыкхуэ, гупыкхл зилэ клал, икхуаджэ ренэу ишлушлэ лэпы-лэгъу фэгъэзагъ.

Ныр Муссэ илыфыгъэхэр тым игъогу рэкхл, шлур ялэагъу. Ежэ Муссэ кыгъэшлагъэм ичы-лэ, къоджэдэхсэр щыгъупшэ-хуэ кыххэкхыгъэл, бэ шлоу афишлагъэр, арыш, къоджэ тарихым ар къызэрэхэнагъэм уеджэнджэшырэп. Аужырэ илъэс зытфыхым иунагъокхэ Мыекхуа-пэ къэкложыи щыпсэу илыфы-гыщ къегъэтысэкхыгъэу. Ау ежэ ышхьэкхлэ, ыпсэкхлэ зыдэщылэ-гъэр игъашлэ зыщыклогъэ икхуа-джэу Блащэпсын. Тхьамафэ пэпчэ къуаджэм зэ-тлоу клошты-гъэ, ичылэ игушлуагъуи, игукайи сыдигъуи ащыгъозагъ, пстэумкхл адэгъуащыгъ. Къуаджэм Мус-сэ зэфэшлэу къодыуэ клоштыгъэл, ренэу мурад горэ зыдылыгъыгъ, икхуаджэу хуэм яцыхьэшлэгъу-унэшлэу. Блащэпсынэ зы шлу горэ къыдэтэджагъэмэ, ар Ныр Муссэ кыпкырыкхыщты-гъэ. «Лыр — лъэпкъ» тижхэм зэралуагъэр ащ тефэ шыпкх. Сыдрэ лоф ехыжыгъагъи къуа-джэмкхэ Муссэ ишлэ хэлгыгъ, ишлушлэ ыпэ итыгъ, акхылкх, къулайкхлэ зи къытенэщыгъэл.

Ныр Муссэ клочлэ плыыр

лэш зыпкырылыгъэ цыф. Уехьопсэнэу, зыкхырыпхыныу щытыгъ. 2005-рэ илъэсэу ыныбжэ илъэс 70-рэ зыщыху-гъэм адыгэллэ шэнэу, Блащэ-псынэрэ Мыекхуапэрэ азыфа-гу илэ гъогу игъашлэ зыщы-кхуагъэр лэсэу апэрэу зэпы-чыгъ, изекхуакхлэ лэуужхэм щысэ аригъэлэгуыгъ. Лы лышым ишапхэу АР-м спортымкхэ и Комитет ыналэ тыридзагъ, Щытхуэ тхылырэ нэпэеплэ шлухьафтынэри фыгъэшлэуагъ. Ащ фэдэ зекхуакхлэ пфэуло-чыныри лыгъэ ыкхл цыфыгъ.

Ащ кышыхуыгъэп лъэпкъым ицыф гъэшлэгъон, илъэс 71-м итэу ежэ-ежыкхуэу арапыбзэр зэригъаши, Къураныр ыджыгъ ыкхл цэлэфэ мы тхылэ лъаплэм итыр ылэжыгъ. Мафэм 5 нэ-маз ышлэу, Нэклмазэр ылыгъэу, мэщытым клоу, гопэ-псапэр ышлэу кыхыгъ. Ау дунаим кытэхуагъэу мылэжыкхыи шылэ, имурад инэу илъэс 80 ехуылэу хьаджэшлэ клон гухэ-лым лыкхлэхьагъэл. Гъэтха-пэм и 8-м цыфышлоу, унэгъо дахэ зилагъэу, лытэныгъэ ин зыфашыштыгъэ цыф шлагъоу Ныр Муссэ Юсыф ыкхор ду-наим ехыжыгъ. 2014-рэ илъэ-сым лыр гъэтхапэм и 9-м икхуаджэу Блащэпсынэ ащэ-жы, зэрэшлэуагъэу шагъэты-лыжыгъ. Ныр лъэпкъым, иунагъо имызакхуэ, зэрэчылэу, зэрэрайонэу янэшхэигъ мы мафэр. Ау Ныр Муссэ игъэшлэ гъогу урыплэжыкхымэ, шлур кы-тещи, ар цыфхэмэ ащыгъуп-шэрэп.

«Лыр — лъэпкъ» языгъэлуа-гъэр Муссэ фэд.

КИТАРЫЕ Заурбий.
Илофшлэным иветеран, АР-м
инахыжыжхэм я Совет хэт.

Ныгур — гуклэгъу,
ныгур — шульэгъу

Уанэ уилэ зэпытышт къыпшлэуышэ уцэлэ. Ар уелэфэкхэ убай. Уишэфи, уинафи, уигукауи, уигушлуагъуи зэкхэмэ апэу зыдэбгошхэр ары. Ныр уишэ-фэгъу, уиныбджэгъу, уигукагъу гъунэнч.

Плалэр къэсыш, Тхьэм ар плэхыжы. Джащыгъум Дунаим идэхэагъэ апэрэу зыкхызэблэхуэ, зэрэщытыгъэм фэмы-дэжэу мэхуэ. Члэнагъэу пшлыгъэр гум тыркхуэ къытенэ, етланэ гууэ-гухэкхыр мэкхлэ-маклэу локхотыш, егъэшлэр шлэжэ нэфыр ычылэу кыуэу. Ар кхуасэрэп. Чышхьашьом утетифэ ныр пшыгъуп-шэрэп, уегупшысэ, ежыр щымылэжыкхыи, гурэ псэрэкхлэ зыфэгъагъэ. Анахь къып-пэблэгъэ цыфыр дунаим зехыжыкхлэ кыныгъом узэрэдзэми, пытагъэрэ шлэ-гъэрэ къыпхэзылхэрэ а охътэ кы-нэу чыплэ зэжэу уизыдээрэр ары. Ежэ ныр етлани къыпфэгумэкхуэ кыуило-рэм фэд: «Сэ сишлуагъэ джы кыокхыжы-штэп, сисабый тхьамыкхлэ. Зымыгъэлэ-пау, зылэ къыпфэзышэщытхэр макхлэ. Зы-фэсакхыжэ, ори уильфыгъэхэр къыпшэ-гугъых. Ахэм уафэсакхын фэе, зыгъэпыт».

Цыф пстэуми ны е ты тэхуэ. Са-быеу къытфэхуэрэп тпсэ фэдгъадэу, тыфэгъушлэу тэплу. Пхуэр унагъо ехъэш, зыхэхэгъэ лакхор егъэбагъо, лъегъэ-кхуатэ, ежыри ны мэхуэ. Джарэушлэу ифэбагъэрэ инурэрэ ахэхыкхыгъэ гъо-гоу ным гъашлэм щыпхыришхыгъэм лэууж зэкхлэныкхлэхэр, лакхорхэр зэрэпхыкх. Ныр ары гъашлэм икхьэаплэр, Дунай нэ-фым кыытэзыгъахьорэр, шлульэгъум икупсэр, зыфэбгъэдэн цыф щымылэр. Арэу зыхуыкхлэ, ащ ищэпс кхуачл ары унагъори, лыхылхэри, цыф пстэури зэ-

зышхырэр, гъашлэр зымыгъэкхуасэрэр. Ащ инурэ ренэу къытшхьащыт ыкхл тыкхьэухуэмэ.

Мыхэри ных

Сурэтым ишульэгъорэ бзылфыгъэхэр зэкхлэ ных. Кошхьэблэ ыкхл Курганин-скэ (Краснодар край) районхэм ащы-щы. Ным и Мафэ тихэгъэу зэрэ-щыхагъэунэфыкхырэр ифэшлэуэ шып-кхуэу щыт, хэти нахьэу ащ фэдэ гъэшлэу мафэ кылэжыгъ. Ащ фэдэ мэфэкхым

мы бзылфыгъэхэр зэкхлэ зэлуагъэкхэ-гъагъэх.

Культурэм илофшлэхуэ районитлум арысхэм азыфагу бэшлагъэ зэзэгъы-ныгъэ-зэныбджэгъуныгъэ пытэ зильыр. Илъэс къэс зэлэкхлэ, къэгъэлэпгъон зэ-фэшхьафхэр зэхашх, заом ыкхл илоф-шлэным яветеранхэм, лэжэкхлэ пэрыт-

хэм, сабийбэ зыщаплурэ унагъохэм, цыф гъэсагъэхэм афэгъэхыгъэ зэлукхыгъэр рагъэкхлэхы.

Районитлур зэпэблагъэ зышлыгъэхэ зэныбджэгъуныгъэм «Река Лаба — река дружды» фаусыгъ. Аужырэ зэлукхыгъэр Курганинскэм щызэхашхыгъагъ, ныхэм афэгъэхыгъагъ.

Ным узэрэфыщытыр
уицыфыгъэ игъундж

Клэдэкхлэу Лелэ Абдурахьман ыпхуэр къуаджэу Блащэпсынэ щэпсэу, «цыф гумызагъ» зыфалорэм фэд. Къуиш ил, къорылфхэмкхлэ, ахэм къатекыжыгъэ сабийхэмкхлэ бай. Унагъоми, нысэхэ-ми, зэунэкхуэ хуыгъэ ыкхуэхэм ар шлу альэгъурэ ыкхл агъэлэплэрэ бзылфыгъэу дунаим тет. Исабийхэр итхьагъох, афэ-гумэкхы, лэагъэ къафыкхыкхыныу Тхьэм

фыгъо имылэу мафэхэр макхлэ. Лелэ ыкхуэ Махьмудэ Афганистан къулыкхур кышыхыгъ. Псауу къызэрэкхыжыгъэм ныгур ыгъэжужыгъэу хэтэ, илъэситлукхэ Биспани къеджагъэх. Тыркумением аша-гъэу зэрэтыгъэ письмэр кызылэклэм, Лелэ гушлогъагъэ, ау илъэсныкхуэ нахь темышлагъэу ари Афганистан рацагъэ-хэм ахэфэгъагъ. Ным илыфыгъэ пае ыгу кыххэрэ гумэкхыгъо пстэур къызэрэ-щымышхырэр гушлогъошху, ау ежым ыщэ-чырэр бэдэд. Иклэлитлур псауу къагъэ-зэжыгъ, унэгъо дахэхэр ашлагъэх, зэгурылохуэ мэпсэху. Ныр ары джыри чылабзэу ахэм дзэ къулыкхур зыща-хыгъэ чыплэр зыгу къэкхыжырэр.

Махьмуди Биспани дзэ къулыкхур щытхуэ хэлэу зэрахыгъэр къафагъэ-шлэуэгъэ бгъэхалхьэхэм къалыатэ. «За боевые заслуги» ыкхл «Воину-интерна-ционалисту от благодарного афганско-го народа» зыфилорэ медальхэр тлуми къаратыгъэх. Хылыгъэзэщэ машинэхуэ «Уралхэмрэ» БТР-клэ, улэшыгъэ раз-ведчикхэм къагъэгъунэхэзэ, Афганис-тан советскэ дзэхэм ящылэкхэу щэ-гын-хэр, гъомылапхьэхэр, щыгынхэр афэ-зыщэщыгъэхэм Махьмудэ ахэтэгъ. Бис-пани техникэр зыгъэкхлэжыкхырэм ахэ-фэгъагъ. Сержантыгъ, етланэ батальо-ным икомандырыгъ, хэушхьафыкхыгъэ унашохэр агъэцэкхлэщыгъэх. Пакистан къушхьэ тлуакхэм зыщызыгъэблырэр душманхэр къагъотынхэш, агъэклодынхэр япшэрылхэм ащыщыгъ. Танкхэр бэрэ къакхуэтхыгъэх. Ахэр чыплэ шынагъохэм къалыалэушхуэхэзэ агъэцэкхлэжыкхэти, дзэкхлэхэм аратыжыкхыщыгъэх.

Бгъэхалхьэхэм анэмыкхуэ, Биспани Махьмуди СССР-м и Апшэрэ коман-дование икхэралыгъо наградэхэр ялэх. Ащ фэдэ клалэхэр зыплугъэ Лелэ тыфэ-гушлэ, ежым фэдэу илыфыгъэхэм тэри тарэгущо, бэрэ здышхылэнхуэ тафэлало.

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.
(Джыри кыкхлэныкхуэ).

НыбжыкӀэхэм яныдэльфыбзэ шӀу альэгъуным зилахышӀу хэзышыхьэхэрэм ащыщых кӀэлэегъаджэхэр. Ахэм кӀэлэеджаклохэр зэрэрагъаджэхэрэм даклоу ежхэми яшӀэныгъэхэм ахагъэхьэ зэпыт, зэнэкьокъу зэфэшхьафыбэми ахэлажьэх.

ратурэмрэ шӀу зэраригъэлыгъуштым, ар нахь куоу зэраригъэлыгъуштым Сулиет пылъ. ГъэхьэгъэшӀухэр зилэхэм ащыщых адыгабзэмкӀэ — урыс пшашьэу Яна Шерегада, литературэмкӀэ — корейцэ кӀалэу Сергей Ким, урыс пшашьэу Дарья Сундуковар, нэмыкӀхэри. КӀэлэеджаклоу ащ ригъэджагъэхэр Краснодар, Мыекьуапэ, Ростов-на-

Иныдэльфыбзэ егъэлаплэ, исэнэхьат рэгушхо

2007-рэ илъэсым кышгъэгъэжыгъагъу республикэ зэнэкьокъоу «Ныдэльфыбзэм кӀэлэегъаджэ» зыфиӀорэм теклоныгъэр кышгъэгъэжыгъагъу Урысые зэнэкьокъум хэлажьэ. Мы илъэсым анахь дэгъоу алытагъэр Хьатх Сулиет. Ар Тэхьутэмыкьое районимкӀэ гурыт еджаплэу N 25-м адыгабзэмрэ адыгэ литературэмрэкӀэ кӀэлэегъаджэ, гъэсэныгъэмкӀэ Урысые Федерацием илофышӀэ гъэшӀуагъ.

Сулиет ныдэльфыбзэм фэгъэхьыгъэ зэнэкьокъухэм ренэу ахэлажьэ, теклоныгъэ кышгъэгъэжыгъагъу рэдихьэрэри апэрэп. ГушӀыӀэм пае, республикэ зэнэкьокъоу «Адыгабзэмрэ адыгэ литературэмрэкӀэ зикабинет нахь дэгъоу зэтэгъэпсыхьагъэр» зыфиӀорэм 2007-рэ илъэсым хэлэжыгъагъ. Икабинет дахэу зыӀыхыгъ, лъэпкъым ищӀыӀэкӀэ-псэукӀи, ишэн-гъэсыкӀи, ихэбзэ пытэхэри ащ иолъагъох. Нарт Саусырыкьэ машор кызэри-хьырэ дэпкъышхо зэрэтефэу

рэ урыс культурэмрэ зэпхыныгъэу ялэхэр яурукхэм къащэгъэнэфэшт.

— ИжыкӀэ кышгъэгъэжыгъагъу зыцӀэ дахэкӀэ лугъэхэм адыгэхэр ащыщых, — къелуатэ Сулиет. — Зэо-бэнэ мыухыжхэми, тхьамыкӀагъохэми ар къапхырыкӀыгъ, ау ыбзэрэ ихабзэрэ ыгъэкӀодыгъэхэп. Зыбзи, зильэпкъыи кӀодыжыпагъэхэм ялытыгъэмэ, ари зы насыпыгъ. Арэу щытми, лъэпкъэу укъэнэнэу уфаемэ, убзэ уфэсакъын, къэуухъумэн, удэлэжьэн фае. Алоба цыфыр иныдэльфыбзэ зэрэфыщыгъэр ихэгъэгу фишӀэшӀуштым ишапхъэу. Ащ лӀофыр тетмэ, ныдэльфыбзэм икъэухъумэн къэралыгъо мэхъанэ илэу къекӀы, къэралыгъо лӀоф мэхъу, ащ тэ теджэнджэшырэп. Ар зы лъэныкьу. ЯтӀонэрэмкӀэ, нымрэ

хьатыр ыгъуӀэ кыпӀэблагъэу кы-хихыгъ. Гурыт еджаплэр кы-зеухым, Адыгэ къэралыгъо институтым филологиэмкӀэ ифакультет иадыгэ отделение чӀэ-хьагъ, 1978-рэ илъэсым ар кы-ухыгъ.

— ШӀэныгъэ зэбгъэгъотыныр дэгъу, ау ар кӀэлэеджаклохэм алыбгъэлэсыжын умылъэкӀымэ, узеджагъэри, зэбгъэшлагъэри хьаулуй, — елӀо тигушӀыгъу. — Ар кызыгурылауагъэу лӀофшӀэ-ныр зезгъэжыгъэм кышгъэгъэжыгъагъу кӀэлэеджаклохэм нахь ашӀогъэшӀэгъон лъэныкьохэм сыналэ атесыздагъ, екӀолӀэкӀэ, шӀыкӀэ-амалхэм салыхъузэ лӀофым сыхэгъозагъ. Апэрэ мафэм кышгъэгъэжыгъагъу лъэпкъ зэфэшхьафхэр зыщеджэрэ еджаплэм сыщылэжьэнэу хъугъэ. «Адыгабзэр нэмыкӀ лъэпкъхэм ябгъэшӀэн лъэпкъышӀтӀэп, адыгэ кӀэлэцӀыкӀухэми зэгъэшӀэгъуае къащэхъу» зэралорэр тэрэзӀэп. Урокыр ашӀогъэшӀэгъон зыхъукӀэ, жьы къамышӀэу ахэр кыодӀолух. Ау ар гъэшӀэгъонэу пшӀыным пае бэмэ уаджэн, зыбгъэхьа-зырын фае. Предметыр шӀу ябгъэлыгъуным пае урокым лӀоф дӀэпшӀэн фае, бэ епхыӀлэнэу щытыр. АщкӀэ непэ яшӀуагъэ кысыекӀы шӀыкӀэ-гъэпсыкӀэхэу дгъэфедэхэрэм. НыбжыкӀэхэм агу зэрэрихыштым, зэрашӀогъэшӀэгъоныштым тетэу урокхэр зэхэсэх.

Сулиет кызэриуагъэмкӀэ, адыгабзэм, литературэм яегъэ-джэнкӀэ анахь лӀэпыӀэгъушӀоу ащ кыфэхьэрэр адыгабзэм икабинет цызгъэгъулугъэ материалхэр арых. Ащ чӀэлъ видео-, аудиофильмхэр, нарт эпосым фэгъэхьыгъэ материал зэфэшхьафыбэр, тест лӀофшӀэнхэр, ижырэ адыгэ лӀэмэ-псымэхэм кабинетыр къагъэбаи, къагъэкӀэракӀэ.

— Пуныгъэ-гъэсэныгъэу кӀэлэеджаклохэм яптыштымкӀэ уро-кыр лъызыгъэкӀуатэу хъурер внекласснэ лӀофшӀэнхэр ары, — елӀо Сулиет. — Конференцие-хэр, литературнэ-музыкальнэ пчыхьэзэхьахьэхэр, Адыгэ Рес-

тхаклохэм яубилейхэм афэгъэ-хьыгъэ пчыхьэзэхьахьэхэр зэ-хэтэхьэх. Хабзэ зэрэтфэхьыгъэу,

Сабыим иныдэльфыбзэ шӀу егъэлыгъуныгъэмкӀэ, ащ рылэжьэшӀоу гъэпсыгъэныгъэмкӀэ кӀэлэегъаджэм елытыгъэр бэ.

ильэс къэс теджаплэ адыгабзэм и Мазэ игъэкӀотыгъэу щызэ-хэтэхьэх. Лъэпкъ зэфэшхьафэу теджаплэ чӀэххэр фэчэфхэу, гуахьэ хагъуатэу мэфэкӀым хэлажьэх. Анахь агу рихьы-рэмэ ащыщ «ШӀукъеблагъ ти-хьакӀэщ!» зыфиӀорэ лӀофтхьабзэр.

ЗэрэкӀэлэегъэджэ пэрытым имызагъоу, илъэс щӀэкӀым ехъоу еджаплэм адыгабзэмрэ лите-ратурэмрэкӀэ иметодобъединение ипашӀэу Сулиет лӀоф ешӀэ. ЗӀэкӀэ адыгабзэмкӀэ методикэм ылъэ-ныкьокӀэ еджаплэм щызэрахьэ-рэмэ язэфэхьысыжъ гупч ады-

Мыщ фэдэ пчыхьэзэхьахьэхэр нахьыбэрэмкӀэ адыгэ джэгукӀэ тӀухыжыкӀы. ХэзгъэунэфыкӀы шӀоигъор сьд фэдэрэ внеклас-снэ лӀофшӀэн зэхэсцӀагъэми, сщы-мыгъушӀэу сыналэ зытетыр зэ-къошныгъэр зэрэдгъэпытӀэщыр, лъэпкъ зэфэшхьафхэм ахэлъ шэн шӀагъохэм кӀэлэеджаклохэм аналэ зэрэтырдгъэдзӀэщыр ары. ПшӀэрылхэу зыфэзгъэуцужь-хэрэр: лъэпкъ зэфэшхьафхэм якультурэхэм ащызгъэгъозэн-хэр, лъэпкъ хабзэхэр зэрэзетекӀ-хэрэр, ахэм мэхъэнэ лъапсэу ялэхэр язгъэшӀэнхэр, зэгурыӀоны-гъэр, зэкъошныгъэр агъэлаплэ-

габзэм икабинет. Хьатх Су-лиет шапсыгъэ къуаджэу Пэ-нэхэс щыщ, Нэпсэу Айтэч иунагъо кыхьухьагъ. Янэ-эйтэч идунай ахъожыгъэу щытми, ахэр зы мафи щыгъушӀэхэу кыхьэкӀырӀэп. ЩӀэлфэхэкӀэ ял-фыгъэхэм цыфыгъэ, шьыпкъэ-ныгъэ, гъэсэныгъэ ялӀэным фэ-бэнагъэх. ИлъэситӀукӀэ узэ-кӀэлэбэжымэ, ишхьэгъусэ идунай ыхъожыгъ. Ахэм кӀэлитӀу зэ-дӀаплугъ, непэ щыӀэныгъэм чыпӀэ гъэнэфагъэ пстэуми цагъотыгъ: Саидэ Кубанскэ къэралыгъо уни-верситетым филологиэмкӀэ ифа-культет кыуухыгъ, лӀэкӀыб къэ-ралыгъубзэмкӀэ студентхэр ре-гъаджэх. Мурат Кубанскэ со-циальнэ-экономическэ институ-тым июридическэ факультет кыуухыгъ, къалэу Ангарскэ къу-лыкӀур щехьы. Хьатх Сулиет иныдэльфыбзэ ыгъэлаплэу, исэнэхьат рыгушхоу мӀэпсэу. Ащ фэдэу адыгабзэм фэлэжьэ-хэрэ цыфхэр нахьыбэу тилэ-хэмэ, тыдэрэ чыпӀи адыгаб-зэр щыжынчын ылъэкӀышӀт.

ПІАТІЫКЪО Анет.

ИжыкӀэ кышгъэгъэжыгъагъу зыцӀэ дахэкӀэ лугъэхэм адыгэхэр ащыщых. Зэо-бэнэ мыухыжхэми, тхьамыкӀагъохэми ар къапхырыкӀыгъ, ау ыбзэрэ ихабзэрэ ыгъэкӀодыгъэхэп.

тешыхьагъ, классыр ащ къегъэ-нэфы, гушхоныгъэ кырельхьэ. Илъэпкъ зэхашӀэ, ыгурэ ып-сэрэ илофшӀэн зэрэхэлъым жур-им уасэ фишӀыгъ, пэрытныгъэ кыдихыгъ.

Игъэхьагъэхэм ахахъозэ илъэххэр кызэкӀэлъэкӀох. Шэ-

тымрэ сабыим адыгабзэкӀэ дэмыгушӀыӀэхэмэ, ар лӀуамылхьэ-мэ, ыпӀэкӀэ кӀын альэгъушӀт. Сабыи ыгъыплэм адыгабзэр цызэхамыхымэ, унэм щилӀэгъэ тӀэклурӀи щыгъушӀэжышӀт, еджа-плэм ар зыщыпимыдзэжыкӀэ, зӀэкӀэри хьаулые хъушӀт. АрышӀ,

кӀогъу мазэм Урысые зэнэ-къокъоу Москва щылӀэштӀым ар хэлэжьэшт. Ныдэльфыбзэр языгъэшӀэрэ кӀэлэегъаджэхэм ащ зыщаушӀышӀт. ЯлӀэпӀэлэ-сыныгъэ, ялӀофшӀакӀэ къагъэлъэ-гъошӀт, ныдэльфыбзэмрэ уры-сыбзэмрэ, лъэпкъ культурэм-

унагъори, кӀэлэцӀыкӀу ыгъыплӀэри, гурыт еджаплэри зэгъусэхэу мыщ лӀоф дашӀэн фае. Сабыим ины-дэльфыбзэ шӀу егъэлыгъуныгъэ-нымкӀэ, ащ рылэжьэшӀоу гъэ-псыгъэнымкӀэ кӀэлэегъаджэм елытыгъэр бэ.

Сулиет кӀэлэегъэджэ сэнэ-

ШӀэныгъэ зэбгъэгъотыныр дэгъу, ау ар кӀэлэеджаклохэм алыбгъэлэсыжын умылъэкӀымэ, узеджагъэри, зэбгъэшлагъэри хьаулуй.

публикэм и Мафэ, адыгэ тхыб-зэм фэгъэхьыгъэ Мазэр, шьы-гъо-шӀэжъ мафэм епхыгъэ лӀо-ф-тхьабзэхэр, адыгэ усаклохэм,

хэу щытынхэр ары.

Лъэпкъ зэфэшхьафхэм къа-хэкӀыгъэ ныбжыкӀэхэу ригъа-джэхэрэм адыгабзэмрэ лите-

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъу

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет 2008-рэ ильэсым тыгъэгъазэм и 22-м ышыгыгъэ унашъоу N 202-р зытетэу «Адыгэ Республикэм икъралыгъо учреждениехэм ялофышлэхэм лэжьапкIэ зэраратышт шэпхъакIэхэм атехъэгъэным ехылагъ» зыфилорэм зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхыгъ

Адыгэ Республикэм икъралыгъо учреждениехэм ялофышлэхэм лэжьапкIэ зэраратырэ шыклэм хэбзэ икъу хэлъхъэгъэным тегъэпсыхъагъэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет унашъо ешы:

1. Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет 2008-рэ ильэсым тыгъэгъазэм и 22-м ышыгыгъэ унашъоу N 202-р зытетэу «Адыгэ Республикэм икъралыгъо учреждениехэм ялофышлэхэм лэжьапкIэ зэраратышт шэпхъакIэхэм атехъэгъэным ехылагъ» зыфилорэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхъуагъэхэр, 2008, N 12; 2009, N 6; 2012, N 12) мыщ фэдэ зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм:

1) унашъом ышъхъэрэ ия 2-рэ пунктрэ ахэт гуцылэхэу «Адыгэ Республикэм икъралыгъо учреждениехэр» зыфилорэр гуцылэхэу «Адыгэ Республикэм икъралыгъо бюджет, автоном, казеннэ учреждениехэр» зыфилорэрэмкIэ зэблэхъугъэнхэм;

2) гуадзэм:

а) ышъхъэ хэт гуцылэхэу «Адыгэ Республикэм икъралыгъо учреждениехэр» зыфилорэр гуцылэхэу «Адыгэ Республикэм икъралыгъо бюджет, автоном, казеннэ учреждениехэр» зыфилорэрэмкIэ зэблэхъугъэнхэм;

б) а 1-рэ пунктыр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«1. Мы Положением къегъэнафэ Адыгэ Республикэм икъралыгъо бюджет, автоном, казеннэ учреждениехэм ялофышлэхэм лэжьапкIэ зэраратышт шыклэр, мы учреждениехэм нэшэнэ гъэнэфагъэу ялэхэр экономикэ лофшлэн лэпкхъэмкIэ Адыгэ Республикэм икъралыгъо учреждениехэм ялофышлэхэм лэжьапкIэ ятыгъэным ехылагъэу положениехэр кыхахыгъэ зыхъукIэ къыдалъытэнхэ фæе.»;

в) я 4-рэ пунктм:

— ия 1-рэ подпункт гуцылэхэу «Пэщэ, специалист ыкIи къулыкхушIэ IэнатIэхэмкIэ квалификационнэ справочник зыкIыр е профессиональнэ шапхъэхэр» зыфилорэр хэгъэхъогъэнхэм;

— ия 2-рэ подпункт кIуачIэ имылэжьэу лъытэгъэнэу;

— ия 4-рэ подпункт гуцылэхэу «(ыужкIэ положениехэр тIозэ дгъэкIощт)» зыфилорэр хэгъэхъогъэнхэм;

— ия 5 — 6-рэ подпунктхэр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«5) федеральнэ бюджет, автоном, казеннэ учреждениехэм къащаратырэ компенсациехэу Урысые Федерацием лофшлэнымкIэ ыкIи цыфхэр социальнэу ухъумэгъэнхэмкIэ и Министерствэ ыухэсыхэр;

«6) лофшлэн зэрэклагъэгушIухэр ахъцэу федеральнэ бюджет, автоном, казеннэ учреждениехэм къащаратынэу Урысые Федерацием лофшлэнымкIэ ыкIи цыфхэр социальнэу ухъумэгъэнхэмкIэ и Министерствэ ыухэсыхэр;

г) я 5-рэ пунктм хэт гуцылэхэу «учреждением

ипащэ» зыфилорэрэм ауж гуцылэхэу «положениехэр къыдалъытэхэзэ» зыфилорэр хэгъэхъогъэнхэм;

д) я 8-рэ пунктыр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«8. Учреждением илофышлэхэм ахэхъэх:

1) учреждением илофышлэ шъхъалэхэр — учреждением илофышлэхэу фэло-фашлэхэр (лофшлэнхэр) зыгъэцакIэхэр ыкIи учреждением иунав цыгъэнэфагъэхэр зэшлозыхыхэр, ахэм япащэхэр;

2) учреждением илофышлэ игуадзэхэр — учреждением илофышлэхэу фэло-фашлэхэм (лофшлэнхэм) ягъэцакIэнкIэ Iэпылэгъу афэхъухэр ыкIи учреждением иунав цыгъэнэфагъэхэр зэшлохыгъэнхэм фэлорышлэхэр, мыщ кыхеуытэх унэхэмрэ оборудованиемрэ япхыгъэ фэло-фашлэхэр зыгъэцакIэхэр;

3) учреждением илофышлэхэу административнэ гъэлорышлэн лофым фэгъэзагъэхэр — учреждением илофышлэхэу фэло-фашлэхэм (лофшлэнхэм) ягъэцакIэнкIэ пэцэныгъэ зезыхъэхэр, джащ фэдэу учреждением илофышлэхэу административнэ пшъэрылхэр зыгъэцакIэхэр.»;

е) я 10-рэ пунктыр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«10. Учреждением ипащэ иоклад лофшлэн зэзэгъыныгъэмкIэ агъэнафэ, лофшлэнэу ыгъэцакIэрэм икыныгъэ ар елытыгъ.»;

ж) я 14-рэ пунктм кIуачIэ имылэжьэу лъытэгъэнэу;

з) я 15.1-рэ пунктыр хэгъэхъогъэнэу ыкIи ар мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«15.1. Адыгэ Республикэм икъралыгъо бюджет, казеннэ учреждениехэм ялофышлэхэмрэ япащэхэмрэ гурытымкIэ ялэжьапкIэ зэрэзетекIыр ильэсым тельтагъэу кырадзэ. Статистикэ ушэтынхэм апае гъэцакIэло хабзэм ифедеральнэ къулыкхуо официальнэ статистикэ учётмкIэ къралыгъо политикэм икыхэхын ыкIи шэпхъэ правовой актхэм ягъэзеклон атэгъэпсыхъэгъэ пшъэрылхэр зыгъэцакIэрэм зэриухэсыгъэм, лофышлэхэм гурытымкIэ ялэжьапкIэ къалыгъэ зыхъукIэ агъэфедэрэ шапхъэхэм адиштэу гурыт лэжьапкIэр агъэнафэ.»;

и) я 16-рэ пунктм хэт гуцылэхэу «учреждениехэр» зыфилорэр гуцылэхэу «Адыгэ Республикэм икъралыгъо бюджет, казеннэ учреждениехэр» зыфилорэрэмкIэ зэблэхъугъэнхэм;

к) я 16.1-рэ пунктыр хэгъэхъогъэнэу ыкIи ар мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«16.1. Адыгэ Республикэм икъралыгъо хабзэ игъэцакIэло органэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет имылькы зыгъэзеклорэм иунашъокIэ кIэгъэгушIу мэхъанэ зилэ ахъцэр учреждением ипащэ раты, къралыгъо фэло-фашлэхэм (лофшлэнхэм) язэшлохынкIэ къралыгъо пшъэрылхэр зэрагъэцакIагъэр ыкIи (е) учреждениемрэ ащ ипащэрэ ялофшлэн шуагъэу кытыгъэр къыдалъытэхэзэ. Учреждением ипащэ лэ-

жьапкIэ зэраратырэ шыклэр лофшлэнымкIэ зэзэгъыныгъэм шагъэнафэ. Урысые Федерацием и Правительствэ 2013-рэ ильэсым мэлылфэгъум и 12-м ышыгыгъэ унашъоу N 329-р зытетэу «Къралыгъо (муниципальнэ) учреждением ипащэ лофшлэн зэзэгъыныгъэ зэрэдашырэм ехылагъ» зыфилорэмкIэ аухэсыгъэ лофшлэн зэзэгъыныгъэр ащкIэ Iэуытыплэ ашIы.

л) я 18-рэ пунктыр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«18. Адыгэ Республикэм икъралыгъо хабзэ игъэцакIэло органхэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет имылькы зыгъэзеклорэрэм къафэлорышлэрэ учреждениемхэм лэжьапкIэмкIэ яфонд шыщэу административнэ лофышлэхэм, пэцэныгъэ зезыхъэхэр, Iэпылэгъу къафэхъурэ лофышлэхэм лэжьапкIэу къатефэрэр (процент 40-м емыхъоу), джащ фэдэу административнэ-гъэлорышлэн лофым фэгъэзэгъэ лофышлэхэм, мы учреждениемхэм ялофышлэ гуадзэхэм ялэнатIэхэр агъэнэфэнхэ алъэкIышт.»;

м) я 19-рэ пунктм хэт гуцылэхэу «мылькур зэрэхъурэр» зыфилорэр гуцылэхэу «субсидиехэр зыфэдизыр» зыфилорэрэмкIэ зэблэхъугъэнхэм;

н) я 20-рэ пунктм кIуачIэ имылэжьэу лъытэгъэнэу;

о) я 21-рэ пунктыр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«21. Адыгэ Республикэм икъралыгъо казеннэ учреждениехэм ялофышлэхэм лэжьапкIэмкIэ яфонд къагъэпсы Адыгэ Республикэм икъралыгъо казеннэ учреждение ипшъэрылхэр гъэцакIэгъэнхэмкIэ бюджет мылькурмэ зигугъу къэтшIыгъэ учреждением илофышлэхэм лэжьапкIэ ятыгъэнымкIэ бюджет пшъэрылхэм ялимит гъэнэфагъэхэмрэ.»;

п) я 22-рэ пунктм кIуачIэ имылэжьэу лъытэгъэнэу.

2. Адыгэ Республикэм икъралыгъо хабзэ игъэцакIэло органхэм къафэлорышлэхэрэм ялофышлэхэм лэжьапкIэ зэраратырэм ехылагъэу положениехэр мы унашъом иположениехэм адиштэу агъэфедэнхэу гъэнэфагъэнэу.

3. Адыгэ Республикэм икъралыгъо хабзэ игъэцакIэло органхэм мы унашъор заштэрэ нэуж мазэм кыкIоцI Адыгэ Республикэм икъралыгъо учреждениехэу Адыгэ Республикэм икъралыгъо хабзэ игъэцакIэло органхэм къафэлорышлэхэрэм ялофышлэхэм лэжьапкIэ зэраратырэм ехылагъэу положениехэм зэхъоклыныгъэхэр афэшлыгъэнхэр къыдэзылътэрэ унашъохэм япроектхэр къагъэхъазырынэу ыкIи ахэп-лэнхэм пае Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет къахалъхъанэу.

4. Официальнэу кызыхаутырэ нэуж мэфи 10 зытешIэклэ мы унашъом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу
КЪУМПЫЛ Мурат

къ. Мыекъуапэ,
жъоныгуакIэм и 20, 2014-рэ ильэс
N 120

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъу

Фэтэрыбэу зэхэт унэхэм ячIыплэхэу зэдэгъэфедэхэрэм гъэцакIэжынышхохэр язышIылэрэ мыкоммерческэ организацием исчетхэр къызэлухыгъэнхэмкIэ урысые чIыфэт организациехэм якыхэхын фэгъэхыгъэ зэнэкъокхур зэрэзэхашэрэ шыклэм ехылагъ

Урысые Федерацием псэуплэхэмкIэ и Кодекс ия 180-рэ статья ия 3-рэ Iахъ диштэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет унашъо ешы:

1. Фэтэрыбэу зэхэт унэхэм ячIыплэхэу зэдэгъэфедэхэрэм гъэцакIэжынышхохэр язышIылэрэ мыкоммерческэ организацием исчетхэр къызэлухыгъэнхэмкIэ урысые чIыфэт организациехэм якыхэхын фэгъэхыгъэ зэнэкъокхур зэрэзэхашэщт шыклэр гуадзэм диштэу ухэсыгъэнэу.

2. Официальнэу кызыхаутырэ нэуж мэфи 10 зытешIэклэ мы унашъом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу
КЪУМПЫЛ Мурат

къ. Мыекъуапэ,
мэкъуогъум и 9, 2014-рэ ильэс
N 136

Адыгэ Республикэм лофшлэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ иунашъу

Къралыгъо фэло-фашIэу «Транспортыр зыгъэлорышлэхэрэм шIокI зимылэ страхованием кыхегъэуытэгъэнхэмкIэ страховой ахъцэу атыгъэм къафягъэгъэзэгъыгъэныр» зыфилорэр гъэцакIэгъэным пае Адыгэ Республикэм лофшлэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ и Административнэ регламент зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхыгъ

Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ диштэным фэшI унашъо сэшIы:

1. Къралыгъо фэло-фашIэу «Транспортыр зыгъэлорышлэхэрэм шIокI зимылэ страхованием кыхегъэуытэгъэнхэмкIэ страховой ахъцэу атыгъэм къафягъэгъэзэгъыгъэныр» зыфилорэр гъэцакIэгъэным пае Адыгэ Республикэм лофшлэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ и Административнэ регламентэу Адыгэ Республикэм лофшлэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ 2012-рэ ильэсым бэдзэогъум и 10-м ышыгыгъэ унашъоу N 157-р зытетымкIэ аухэсыгъэм мы унашъом игуадзэ диштэу зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм.

2. Къабар-правовой отделым ипащэу О.В. Долголенкэм:

— мы унашъор Адыгэ Республикэм лофшлэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ исайтрэ Адыгэ Республикэм икъралыгъо хабзэ игъэцакIэло

органхэм яофициальнэ Интернет-сайтрэ аригъэхъанэу;

— кыхаутыным пае мы унашъор гъэзетхэу «Советскэ Адыгеимрэ» «Адыгэ макъэмрэ» яредакция, мазэ къэс къыдэкIырэ официальнэ тедзэгъоу «Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхъуагъэхэр» зыфилорэм алэкигъэхъанэу;

— Урысые Федерацием ишъолъырхэм яшэпхъэ правовой актхэм яфедеральнэ регистрэ хагъэхъаным пае Урысые Федерацием ишъолъырхэмкIэ и Министерствэ Адыгэ РеспубликэмкIэ и Гъэлорышлэплэ мы унашъор Iэкигъэхъанэу.

3. Официальнэу кызыхаутырэ нэуж мэфи 10 зытешIэклэ мы унашъом кIуачIэ илэ мэхъу.

Министрэу ОСМЭН Альберт

къ. Мыекъуапэ,
мэкъуогъум и 5, 2014-рэ ильэс
N 172

Нэклүбгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТІЫЛЬ Нурбый.

Редактор
шъхьа!эм
игуадзэр —
пшъэдэк!ыжъ
зыхьырэ
секретарыр
Хъурмэ Хъусен

